

พุทธบูรณาการคุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรม
เพื่อการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชน

The Buddhist Integration of the Cultural Powerful
Value into Strengthening the Thai Buddhist Monks Role
of Community Development

พระครูฐิติธรรมญาณ (ปุณณภูรีวัฒน์ ฐิติรัฎฐ์ศิวิโรตม์)*

Phrakruthitidhammayana (Punnaphureewat Thitiratsiwarot)

กัญยาวิรีร์ สัทธาพงษ์ Kanyawee Sathapong**

สวัสดิ์ อโนทัย Sawat Anothai***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาโน้ตค้นเกี่ยวกับการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชนโดยใช้คุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเป็นฐาน 2) ศึกษาปรัชญาหลังนวยุคและหลักพุทธธรรมว่าด้วยภูมิพลังทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชน 3) พุทธบูรณาการคุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชน 4) สร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบพุทธบูรณาการคุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชน งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร ภายใต้กระบวนการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมและเป็นที่ยอมรับจากประชาชน เป็นสื่อกลางในการชักจูงประชาชนเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยความเต็มใจ โดยเฉพาะการนำคุณค่าภูมิพลัง

* นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและพระพุทธศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

** อาจารย์ที่ปรึกษาคุณุณีพนธ์หลัก

*** อาจารย์ที่ปรึกษาคุณุณีพนธ์ร่วม

ทางวัฒนธรรม อันเป็นวิถีชีวิตที่สอดคล้องตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยการนำหลักพลธรรม 4 อันประกอบด้วยปัญญาพละ วิริยพละ อนวัชชพละ และสังคหพละ และหลักฆราวาสธรรม 4 อันประกอบด้วยสัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ มาเป็นกลไกในการพัฒนาชุมชน พุทธบูรณาการในภูมิพลังทางวัฒนธรรมทำให้เกิดคุณค่าเชิงสังคม การเกิดปัญญาพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีความเห็นถูกต้อง คุณค่าเชิงศีลธรรม ด้วยการนำกิจกรรมพัฒนาตนเองในหลักศีล คุณค่าเชิงจริยธรรม การปฏิบัติให้เป็นผู้มีความเสียสละ มีความกตัญญูกตเวที มีความสามัคคีและคุณค่าเชิงสุนทรียธรรม อันเป็นความมั่งคั่งจากการได้พัฒนาคุณภาพจิตใจ มองเห็นความเป็นเพื่อนมนุษย์ร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย แล้วดำรงตนด้วยความไม่ประมาทในชีวิต องค์กรความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้คือ BCV(CD) = WANMAO Model

คำสำคัญ : พุทธบูรณาการ, คุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรม, การเสริมสร้าง, บทบาทพระสงฆ์ไทย, การพัฒนาชุมชน

Abstract

This research article aims to 1) study the concept of strengthening the Thai monks role in using cultural power values based community development; 2) study the postmodern philosophy and Buddhist principles on cultural power in community development; 3) integrate Buddhist values of cultural power to strengthen the Thai monks role in community development; and 4) create new knowledge and models of Buddhist integration of cultural power values to strengthen the Thai monks role in community development. This is a qualitative research using documentary research methods under the analytic, appreciative, and applicative approach to lead to the creation of new knowledge in philosophy and Buddhism

The research results have found that monks are important for social development and are accepted by the public to be a medium to encourage people to participate in the development of their own

communities willingly, especially in bringing in cultural power values, which are a way of life that is consistent with Buddhism by using the principles of the four virtues, consisting of wisdom power, diligence power, non-violence power, and social power, and the four principles of the laity, consisting of truthfulness, self-control, patience, and generosity, as a mechanism for community development. Integrating Buddhism in cultural power creates virtues in terms of truthfulness. The emergence of wisdom to develop quality of life with correct views; moral values by leading self-development activities in the principles of morality; ethical values, practicing to be a person with sacrifice, gratitude, unity; and aesthetic values, which is the beauty that comes from developing the quality of the mind, seeing the fellowship of human beings who share suffering, birth, aging, illness and death, and then conducting oneself with mindfulness in life. New knowledge from this research is BCV(CD) = WANMAO Model.

Keywords: Buddhist Integration, Cultural Powerful Value, Strengthening, Thai Buddhist Monks Role, Community Development

บทนำ

ในกระแสโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่ง สิ่งมีชีวิตชนิดเดียวคือ มนุษย์ที่สามารถเรียนรู้ จดจำและคิดต่อจนเกิดเป็นประสบการณ์ มุมคิด ความรู้ ความสามารถใหม่ ๆ ถ้ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สิ่งสมเป็นค่านิยมเชิงวัฒนธรรมขึ้นมาอย่างไม่รู้จบ เพราะมนุษย์รู้จักแสวงหารูปแบบการอยู่ร่วมกันแล้วนำมาประยุกต์ เพื่อพัฒนาให้ตนเองอยู่รอดอย่างถาวรที่สุด มนุษย์เป็นสัตว์รู้จักการใช้ปัญญาในการขบคิดหาหนทาง การแก้ปัญหา (กิริติ บุญเจือ, 2546: 35) เมื่อมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีปัญญา และปัญญานั้นได้ถูกสั่งสมและสร้างอย่างมีพัฒนาการจนกลายเป็นภูมิปัญญา มนุษย์ได้นำภูมิปัญญาเหล่านั้นมาเป็นพลังของการขับเคลื่อนคุณค่าและค่านิยมเชิงวัฒนธรรมของมนุษย์ที่เรียกว่า ภูมิพลังทางวัฒนธรรมให้สามารถอยู่รอดและอยู่ร่วมกันได้ในชุมชนหรือสังคมอย่างมีความสุข แต่ในปัจจุบัน ท่ามกลางมิติสังคมที่ไม่สามารถแสวงหาจุดร่วมและสงวนจุดต่างได้ จึงทำให้ชีวิตของผู้คนจำนวนมากต้องประสบกับสภาวะปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ อย่างหลากหลาย วิธีชีวิตดั้งเดิมจากที่เคยเรียบง่ายสงบสุขต้องเปลี่ยนไป เป็นเหตุให้ผู้คนต้องแสวงหาวิธีการหรือแนวคิดเพื่อถือเป็นรูปแบบให้การดำเนินชีวิตผ่านสู่เป้าหมายโดยไร้ปัญหาและอุปสรรค แต่ปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว เป็นความไม่รู้หรือไม่เข้าใจในรูปแบบของการดำเนินชีวิตที่เกิดความหลงผิด ขาดเหตุและผลในการเลือกปฏิบัติ จึงทำให้มีความเชื่อในสิ่งที่ผิด คิดว่าเป็นประโยชน์ต่อชีวิต หรือมีความเชื่อว่าจะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ได้ในที่สุดก็ให้ความสำคัญกับสิ่งนั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของวัตถุนิยม หรือค่านิยมในการอุปโภคบริโภคที่เกิดจากกระแสของการโฆษณาชวนเชื่อให้หลงติด รวมไปถึงการแสวงหาอำนาจและเกียรติยศที่ไม่ถูกต้อง ทั้งไม่ชอบธรรมและผิดจารีตประเพณีอีกด้วย ทั้งนี้ เพื่อสิ่งที่เรียกว่า ชีวิต จึงต้องทำให้สรรพชีวิตต้องดิ้นรนไขว่คว้าประโยชน์แห่งตน โดยแก่นแท้แล้ว มนุษย์จะต้องไม่ปล่อยให้ความรักความหวงแหนต่อชีวิตของตนเองมาบดบังคุณธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน (สิทธิ บุตรอินทร์, 2559: 163) สภาวะการณ์ของสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแย่งอาหารกันกิน แย่งถิ่นกันอยู่ แย่งคู่กันพิศواسแย่งอำนาจกันเป็นใหญ่ วิธีชีวิตดั้งเดิมถูกสั่นคลอนไปด้วยความหลากหลาย (Pluralism) และความแตกต่าง (Difference) ด้านค่านิยม ทศนคติ ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและชาติพันธุ์ เป็นต้น กำลังกลายสภาพเป็นสนิมร้ายที่กัดกร่อนทำลายประเทศชาติอยู่ในขณะนี้ มนุษย์จึงต้องพยายามหาช่องทางพัฒนาต่าง ๆ ไม่ให้เกิดรอยต่างแห่งวิถีชีวิตมากกว่าที่เป็นอยู่ ธรรมชาติได้สร้างสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาเพื่อให้เกิดความสมดุลเชิงสัมพันธภาพแห่งโลกธรรม ฉะนั้น สิ่งที่มีมนุษย์พึงตระหนักว่าคุณค่าความหมายของความเป็นมนุษย์คือ ต้องทำอย่างไรมนุษย์จึงจะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น หรือสิ่งอื่น ๆ ที่มีอยู่มากมายในโลกนี้ได้อย่างสันติ มีความสุขราบรื่นบนพื้นฐานความถูกต้องอย่างจริงแท้ของวิถีสังคมโลก พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2556: 607) กล่าวไว้ว่า คนเราจะมีมีความสุขอย่างแท้จริงได้ก็ต้องดำเนินชีวิตให้ถูกต้องคือ จะต้องปฏิบัติถูกต้องต่อชีวิต

ของตนเองและต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางสังคม ทางธรรมชาติ และทางวัตถุโดยทั่วไป รวมทั้งเทคโนโลยี คนที่รู้จักดำเนินชีวิตให้ถูกต้องย่อมมีชีวิตที่ดีงามและมีความสุขที่แท้จริง ซึ่งหมายถึง การมีความสุขที่เอื้อต่อการเกิดมีความสุขของผู้อื่นด้วย

ในสังคมดิจิทัล ได้มีปรากฏการณ์ของภูมิพลังทางวัฒนธรรมประการหนึ่งเกี่ยวกับการบริโภคของมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นเป็นกิจวัตรในชีวิตประจำวันของมนุษย์ หากดูผิวเผินเสมือนกับจะเป็นเรื่องเล็กน้อยในสายตาของผู้คนทั่วไป แต่ถ้าพิจารณาอย่างถ่องแท้ อันที่จริงแล้วมีความซับซ้อนอยู่เบื้องหลังการบริโภคนั้น นัยแห่งภูมิพลังทางวัฒนธรรมการบริโภคใหม่นี้ได้แสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบความหมายและคุณค่าจากอดีตสู่ยุคการเปลี่ยนผ่านมาถึงยุคแห่งการเป็นสังคมบริโภคในเวลาต่อมา อันแสดงให้เห็นบทบาทและความสำคัญของกระแสโลกาภิวัตน์อันมีสื่อมวลชนกับการโฆษณา รวมทั้งภาพสะท้อนการบริโภค และคุณค่าที่คนในสังคมมีต่อสิ่งอุปโภคและบริโภคในช่วงเวลาดังกล่าว สวีส์ต์ อโณทัย (2566: 13) ได้แสดงความเห็นไว้ว่า ความเป็นเกินจริงของวัฒนธรรมบริโภคเชิงสัญญะนี้เป็นผลลัพธ์ของการบริโภคที่เติบโตมากขึ้นจากพัฒนาการของเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม วัฒนธรรมการบริโภคนั้นได้แสดงถึงการสอดประสานของพลังทางเศรษฐกิจกับวัฒนธรรม เป็นความเกี่ยวพันกันระหว่างตรรกะของตลาดที่กำลังเติบโตกับตรรกะทางวัฒนธรรมแบบใหม่ของความก้าวหน้าด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีข่าวสารและสังคมดิจิทัล และวัฒนธรรมการบริโภคจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเริ่มเข้าสู่กระบวนการทำให้กลายเป็นสินค้า แล้วพัฒนาขึ้นจนกลายเป็นกรอบทางสังคมและวัฒนธรรมให้กับปัจเจกชนนิยม และเป็นลักษณะพื้นฐานทางสังคมของความสุข การนำเสนอภูมิพลังทางวัฒนธรรมการบริโภคในสังคมยุคและหลังยุคด้วยมุมมองของนักปรัชญาเป็นจำนวนมากในปรัชญาตะวันตกและปรัชญาเชิงศาสนาในโลกตะวันออกไม่เว้นแม้ในพุทธปรัชญา มุ่งพยายามวิเคราะห์ปรากฏการณ์บริโภคร่วมสมัยผ่านทฤษฎีวัฒนธรรมบริโภค (Consumer culture theory) ซึ่งทำให้เห็นว่า การบริโภคได้เปลี่ยนแปลงจากกิจกรรมที่มีความเรียบง่ายและดูเป็นธรรมชาติในอดีต กลายเป็นประเด็นของสังคมร่วมสมัย จนเกิดเป็นวาทกรรมแห่งการบริโภค การดำรงอยู่โดยมีการบริโภคเป็นศูนย์กลาง ได้สะท้อนหลักอภิปรัชญาหลังยุคของสภาวะเชิงปัจเจกในการบริโภคและการเสพสินค้า เป็นตัวบ่งชี้ถึงเกียรติยศ อัตลักษณ์ และสถานะของตนในสังคม จนนำไปสู่สภาวะของความเป็นเกินจริงในวัฒนธรรมการบริโภคนั้น นักปรัชญาหลังยุคอย่าง โบดริยาร์ด (Jean Baudrillard, 1929-2007) (Jean Baudrillard, 1996) เห็นว่า สังคมหลังยุคเป็นยุคที่เทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดขึ้นและก่อให้เกิดความสามารถในการผลิตซ้ำ ทั้งสินค้าที่เป็นวัตถุและสินค้าเชิงวัฒนธรรม ความสามารถในการผลิตซ้ำได้อย่างไม่จำกัด ทำให้เกิดสังคมเกินจริง (Hyper-reality society) ซึ่งเต็มไปด้วยสิ่งจำลอง (Simulacrum) จนไม่สามารถที่จะแยกแยะระหว่างของจริงกับสิ่งจำลองได้ และยังเป็นยุคการระเบิดแบบรวมตัว (Implosion) ของเส้นแบ่งระหว่างสิ่งต่าง ๆ ทำให้ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ไม่มีการแบ่ง

แยกระหว่างสิ่งที่ปรากฏกับความเป็นจริง นั่นคือ ไม่มีความหมายที่อยู่เบื้องหลังสิ่งต่าง ๆ ที่จะให้ค้นหาความเป็นเกินจริงเกี่ยวข้องกับสังคมสื่อ สังคมเครือข่าย ข้อมูลข่าวสารที่ร่วมกันสร้างความจริงที่ยิ่งกว่าสิ่งเป็นจริง (More real than real) ที่ความเป็นจริงได้ตกเป็นรองภาพตัวแทน และนำไปสู่การหลอมละลายความเป็นจริงในขั้นสุดยอด (Jean Baudrillard, 1998)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยให้ลุ่มลึกเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์และการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการทำงานพัฒนาชุมชนโดยใช้ภูมิพลังวัฒนธรรมเป็นฐานมองผ่านความเข้าใจกระบวนการทรงสนทนทางปรัชญาหลังนวยุค โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์และประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยขอนำหลักพุทธธรรมคือ หลักพลธรรม 4 รวมทั้งหลักขรรวาสธรรม 4 มาใช้ในเชิงบูรณาการ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้จัดทำดัชนีพันธ ภายใต้หัวข้อเรื่อง “พุทธบูรณาการคุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชน”

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชนโดยใช้คุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเป็นฐาน
2. เพื่อศึกษาปรัชญาหลังนวยุคและหลักพุทธธรรมว่าด้วยภูมิพลังทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชน
3. เพื่อพุทธบูรณาการคุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชน
4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และรูปแบบพุทธบูรณาการคุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ภายใต้อะบวนการวิจัยทางปรัชญาแบบวิภาษวิธี (Dialectic method) และการใช้เหตุผลแบบมีวิจารณ์ญาณ (Discursive method) ด้วยกระบวนการของการศึกษาเชิงบูรณาการ (Integration) อันประกอบด้วยการวิเคราะห์ (Analysis) การวิจิักษ์ (Appreciation) และการวิธาน (Application) เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ในทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารสำคัญต่าง ๆ เพื่อการวิเคราะห์วิจารณ์ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Document study) ดังต่อไปนี้

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary source) จะค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎก 45 เล่ม โดยเฉพาะพระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) จะศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์อรรถกถา ฎีกาและอนุฎีกาที่เกี่ยวข้อง เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค คัมภีร์วิมุตติมรรค อภิธัมมตถสังคหะ เป็นต้น อีกทั้งรวบรวมข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ คุชฌีนิพนธ์ งานวิจัย บทความ ข้อเขียน บทวิจารณ์ เอกสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ได้กล่าวถึงเรื่อง การบูรณาการปรัชญาหลังนวยุคและหลักพุทธธรรมเพื่อการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชนโดยการใช้คุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเป็นฐาน โดยเฉพาะกิริติ บุญเจือ ราชบัณฑิตทางปรัชญา ผู้ได้วางกรอบหลักคิดเกี่ยวกับกระบวนการตรรกศาสตร์ทางปรัชญา 5 ยุค และแนวคิดสำคัญของนักปรัชญาหลังนวยุคอย่าง ฌอง โปดริยาร์ด ผู้เปิดมิติใหม่แห่งวัฒนธรรมการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ รวมทั้ง ศึกษาผลงานสำคัญ ๆ ของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) พุทธทาสภิกขุ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ประเวศ อินทองปาน สมบูรณ์ บุญโท สุจิตรา อ่อนค้อมและนักวิชาการอื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชนโดยการใช้คุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเป็นฐาน

จากนั้น ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในส่วนที่เป็นเอกสารปฐมภูมิ และเอกสารชั้นทุติยภูมิเพื่อดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้คัดเลือกมาแล้ว ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้ แล้วนำมาวิเคราะห์โดยปรับความคิดที่เอนเอียงออกไปให้มีความเป็นวัตถุวิสัยหรือน่าเชื่อถือมากที่สุด ซึ่งสามารถศึกษาและยืนยันได้จากข้อมูลที่พิสูจน์แล้ว โดยผู้วิจัยทำการอ่านเอกสารที่รวบรวมไว้ ตามกรอบวิเคราะห์เอกสารที่กำหนดไว้โดยละเอียด เพื่อจับใจความและประเด็นสำคัญและทำการจดบันทึกแต่ละใจความที่ได้ไว้ หลังจากนั้น ผู้วิจัยให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในประเด็นเกี่ยวกับปรัชญาหลังนวยุคและหลักพุทธธรรมเพื่อการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชนโดยการใช้คุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเป็นฐาน เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของผลการวิเคราะห์เอกสารที่ได้อีกครั้งหนึ่ง เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่หนึ่งและข้อที่สอง คือ เพื่อศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชนโดยการใช้คุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเป็นฐาน และเพื่อศึกษาปรัชญาหลังนวยุคและหลักพุทธธรรมว่าด้วยภูมิพลังทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชน

การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องความสอดคล้องและความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูลที่ได้จากการศึกษา นำข้อมูลที่ได้มาเขียนบรรยายตามหลักวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากนั้น ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ของการเขียนอภิปรายแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) ด้วย ให้เชื่อมโยงเป็นเนื้อเดียวกันภายใต้การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัยและวิธาน เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางปรัชญาและพระพุทธศาสนา

สรุปผลการวิจัย

1. มโนทัศน์เกี่ยวกับการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชนโดยการใช้คุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเป็นฐาน ทำให้เข้าใจได้ว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำได้อย่างสมบูรณ์จะต้องพัฒนาตนเองให้มีความสมบูรณ์พร้อมกัน 3 มิติ คือ มิติทางคุณธรรม มิติทางปัญญา และมิติการเป็นผู้นำ หรืออีกนัยหนึ่ง พระสงฆ์ไทยควรถึงพร้อมด้วยวิชชาจรณะ อันประกอบด้วยภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐาน เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ความสามารถทั้งคุณธรรม ปัญญา และภาวะผู้นำนั้นแล้ว ท่านก็จะใช้สมรรถนะเหล่านั้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนด้วยวิธีการทำงานที่หลากหลาย หนึ่งในบรรดาเหล่านั้น คือ การใช้ภูมิพลังทางวัฒนธรรมเป็นฐานในการพัฒนาชุมชน ด้วยเหตุผลที่ว่า ปัญหาหนึ่งที่สำคัญของสังคมไทยปัจจุบัน คือ ปัญหาความทุกข์ยากของประชาชนในชนบทอันเนื่องมาจากความล้มเหลวในการพัฒนาชนบท ถึงแม้จะประสบความสำเร็จก็เป็นเพียงด้านวัตถุแต่ขาดมิติทางด้านจิตใจ เป็นผลให้พระสงฆ์ในเขตชนบทได้มีโอกาสทำหน้าที่ของการเป็นผู้นำการพัฒนา นำพาชาวบ้านร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนของตนเอง พระสงฆ์ในชนบทมีพื้นฐานได้รับความศรัทธาเคารพของชาวบ้าน เป็นแกนนำในการเข้าไปมีบทบาทพัฒนาชนบท ซึ่งเมื่อพระสงฆ์นำพาชาวบ้านพัฒนาจิตใจหรือวัตถุในกิจกรรมใด กิจกรรมนั้นมักจะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากชาวบ้านอย่างมีจิตศรัทธาสามารถประสบความสำเร็จในการดำเนินได้โดยง่ายและเสียค่าใช้จ่ายน้อย แต่บทบาทพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ยังไม่จำกัดอยู่ในแวดวงเฉพาะพระสงฆ์ ในบางพื้นที่ยังไม่กว้างขวางนักและยังมีกิจกรรมลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่ประสานกันอย่างเป็นกระบวนการหรือองค์กรหรือแนวทางการดำเนินการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ จึงยังไม่เด่นชัด ดังนั้น บทบาทพระสงฆ์ไทยจำเป็นต้องพยายามเข้าช่วยพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยจะต้องพัฒนาควบคู่ไปทั้งด้านวัตถุและจิตใจ แต่จะเน้นในด้านใดมากกว่ากัน ควรจะพิจารณาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละชุมชน การดำเนินงานพัฒนาชนบทให้บรรลุวัตถุประสงค์จะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนจึงจะสำเร็จได้ เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป บทบาท

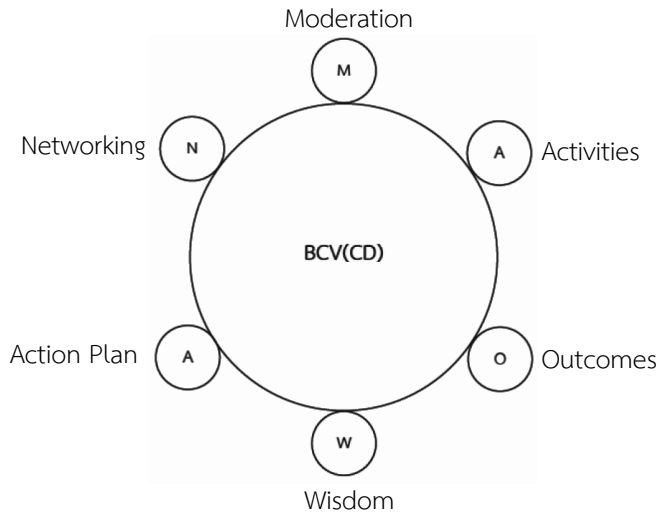
ของพระสงฆ์ต่อชุมชนถูกลดทอนลงไปมาก ทำให้บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชนบทมักจะไม่ค่อยได้รับการยอมรับจากหลายฝ่ายทั้งประชาชนบางกลุ่มและข้าราชการ พระสงฆ์ที่เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชนบทจึงต้องสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย ทั้งจากประชาชนในชุมชนและข้าราชการจากภายนอก เพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับและเชื่อถือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประชาชน เพื่อให้ประชาชนเข้าร่วมในการพัฒนาอันเป็นกลยุทธ์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาชนบท พระสงฆ์จึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาสังคมและต้องพยายามสร้างการยอมรับจากประชาชน เพื่อเป็นสื่อกลางในการชักจูงประชาชนเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยความเต็มใจ โดยเฉพาะการนำเอาคุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรม อันเป็นวิถีชีวิตที่สอดคล้องตามแนวทางพระพุทธศาสนามาใช้

2. ประโยชน์หลังนวยุคและหลักพุทธธรรมว่าด้วยภูมิพลังทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชน ทำให้เข้าใจได้ว่า วัฒนธรรมการบริโภคในปัจจุบันได้สร้างความเชื่อมโยงอันทรงภูมิพลังระหว่างมิติทางเศรษฐกิจและมิติสังคมวัฒนธรรม วัฒนธรรมการบริโภคเป็นโครงสร้างที่อยู่ภายนอกซึ่งกดทับปัจเจกบุคคลไว้ ปัจเจกบุคคลเหล่านั้นล้วนแล้วแต่จะถูกผลักดันให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบสัญญาณที่มีการบ่งบอกวัฒนธรรมของการบริโภคของสังคมหลังนวยุค โดยผ่านกลไกสำคัญคือ การสื่อสารโฆษณาที่ต้องอาศัยสังคมออนไลน์ภายใต้อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) ที่มุ่งกระตุ้นให้คนในสังคมเกิดการบริโภคที่ผ่านการให้ความหมายเชิงสัญญาณนั้น ๆ จึงกล่าวได้ว่า สังคมหลังนวยุคนี้ในยุคแห่งพลเมืองเน็ตและยุคแห่งพลเมืองเน็ตนี้ได้กำเนิดเกิดสร้างภูมิพลังทางวัฒนธรรมการบริโภค โดยเฉพาะวัฒนธรรมการบริโภคเชิงสัญญาณนำมาสู่ประเด็นการถกปัญหาเชิงปรัชญาหลังนวยุคของการแสวงหาความคุ้มค่าของสิ่งที่เป็นมูลค่าหรือคุณค่า หรือควรสร้างภูมิพลังทางวัฒนธรรมการบริโภคหลังนวยุคอย่างมีมูลค่าและคุณค่า การเข้าใจพลวัตของความเปลี่ยนแปลงในสังคมดิจิทัลด้วยหลักคิดทางปรัชญาหลังนวยุคจึงนำมาสู่การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการ ดังนั้น การปรับระบบและกลไกทั้งในส่วนของบทบาทพระสงฆ์และหลักพุทธจริยธรรมเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน โดยการใช้ภูมิพลังทางวัฒนธรรมเป็นฐานนี้ จึงได้นำเอาหลักพลธรรม 4 อันประกอบด้วยปัญญาพละ (กำลังปัญญา) วิริยพละ (กำลังความเพียร) อนวัชชพละ (กำลังสุจริต) และสังคหพละ (กำลังการสงเคราะห์) มาแก้ปัญหามหาของพระสงฆ์ในฐานะผู้ขับเคลื่อนการสืบสานวัฒนธรรม และได้นำหลักฆราวาสธรรม 4 อันประกอบด้วยสัจจะ (ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง) ทมะ (การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ) ขันติ (ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร) และจาคะ (ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตัวได้) มาเป็นกลไกในการพัฒนาชุมชน เมื่อหลักพุทธธรรมทั้งสองนั้นได้นำมาประยุกต์ใช้ จะนำไปสู่การก่อให้เกิดพลังสร้างสรรค์ พลังแสวงหา พลังปรับตัวและพลังความร่วมมือ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นหนึ่งในพื้นฐานของการพัฒนาพุทธศาสตร์ชาติให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนต่อการพัฒนาชุมชนต่อไป

3. พุทธบูรณาการคุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ไทย ในการพัฒนาชุมชน ภายหลังจากวิเคราะห์ วิจัยและวิธานได้พบว่า สารัตถะของพุทธบูรณาการคุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมการบริโภคสิ่งใดก็ตามต้องตั้งอยู่บนหลักของความพอดี พอประมาณนั้น เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการดำรงชีวิต การรู้จักประมาณในการบริโภคอย่างพอดี พอเหมาะ ด้วยการ มีสติสัมปชัญญะคอยกำกับให้มีวิจรรย์ญาณ และเมื่อนั้นจะเกิดคุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมการบริโภค ตามแบบพระพุทธศาสนาที่สามารถแก้ปัญหาความเป็นเกินจริงของวัฒนธรรมการบริโภคทั้งที่เป็นเชิง สัญญะหรืออื่นใดนั้นได้ พุทธบูรณาการคุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างบทบาทของ พระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชนนั้น ควรพิจารณาให้เห็นถึงคุณค่าเชิงศีลธรรมที่สามารถนำไปสู่การ เกิดปัญหาที่ถูกต้องที่เรียกว่า มีสัมมาทิฐิ พิจารณาถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีความเห็น ถูกต้อง กิจกรรมหรือรูปแบบทางวัฒนธรรมนั้นแม้เป็นโปรโตไซสที่เครื่องมืออุปกรณ์ทำให้เกิดความ เข้าใจในหลักพุทธธรรมที่ต้องในเรื่องของบาปบุญคุณโทษ โดยนำสู่กระบวนการคิดไตร่ตรองด้วยหลัก โยนิโสมนสิการ การพิจารณาสู่ความเชื่อกฎแห่งกรรม ความมีอยู่แห่งสังสารวัฏ ภพภูมิเป็นสิ่งที่มียู่ จริง แล้วนำสู่คุณค่าเชิงศีลธรรม ด้วยการนำกิจกรรมหรือรูปแบบต่าง ๆ ของวัฒนธรรมมาเป็น เครื่องพัฒนาตนเองด้วยการตั้งตนให้อยู่ในหลักศีล เช่น ศีล 5 ศีล 8 สู่การพัฒนาตนเองให้สูงขึ้นด้วย การประพฤติปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ 10 ในการประพฤติปฏิบัตินั้นนำสู่คุณค่าเชิงจริยธรรม ดังที่จะเห็นมากมายในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น การประพฤติปฏิบัติในการเป็นผู้มีความ เสียสละ มีความกตัญญูกตเวที การเป็นผู้มีความโอบอ้อมอารี ตลอดถึงร่วมอก่อร่วมใจให้เกิดเป็นพลัง ความสามัคคีอันเป็นผลลัพธ์เกิดขึ้นแก่สังคม ในขณะที่ตนเองได้เกิดคุณค่าเชิงสุนทรียธรรม อันเป็น ความงดงามจากการได้พัฒนาคุณภาพจิตใจ มองเห็นความเป็นเพื่อนมนุษย์ร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย แล้วดำรงตนด้วยความไม่ประมาทในชีวิต ขวนขวายฝึกฝนอบรมตนให้หลุดพ้นจากความทุกข์อันเป็น วิมุตติรสของพระพุทธศาสนา

องค์ความรู้ใหม่

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ถอดมาเป็นองค์ความรู้จากการวิจัย ได้แก่ BCV(CD) = WANMAO Model ซึ่งเป็นกระบวนการปฏิบัติพันธกิจด้านสาธารณสงเคราะห์ของบทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชน โดยนำคุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเชิงพระพุทธศาสนามาเป็นฐาน มีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1: องค์ความรู้จากการวิจัย BCV(CD) = WANMAO Model บทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชน โดยใช้คุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเป็นฐาน

จากภาพสามารถอธิบายแนวความคิดของกระบวนการได้ ดังนี้

BCV(CD) มาจากคำว่า Buddhist Cultural Value in the Community Development คุณค่าทางวัฒนธรรมเชิงพระพุทธศาสนาในการพัฒนาชุมชน ถือเป็นงานหนึ่งในพันธกิจของบทบาทพระสงฆ์ไทยที่ต้องปฏิบัติในด้านสาธารณสงเคราะห์ เพื่อนำมาใช้ในการเผยแพร่หลักคำสอน โดยเป็นการเผยแพร่ผ่านหลักคำสอนตรง และผ่านรูปแบบกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ทั้งทางกายภavana ศิลภavana จิตภavana และปัญญาภavana ให้อยู่ร่วมและรวมกันอย่างมีความปกติสุขและสงบสุข โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน

W มาจากคำว่า Wisdom ปัญญา ความรู้ ความเข้าใจ ความมีเหตุมีผล บทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องมีการมองเห็นหนทางที่ถูกต้องนับแต่การมองเห็นสภาพปัญหาของสังคม และนำสู่การวางแนวทางของการปลูกความรู้ ความเห็น ความเชื่อด้วยการมีการมองกว้าง ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงกระแสโลกาภิวัตน์จนพัฒนาเคียงคู่มาเป็นสังคมยุคดิจิทัล

A มาจากคำว่า Action Plan การวางแผนเชิงปฏิบัติการ นับตั้งแต่กระบวนการของการมองเห็นปัญหา แสวงหาแนวทางคำตอบ เลือกบางแนวทางที่เหมาะสมในลักษณะประโยชน์สุขแบบ WIN-WIN ให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนทุกฝ่ายในการดำเนินการกิจกรรม/โครงการ

N มาจากคำว่า Networking การสร้างเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน อันประกอบด้วยเครือข่ายแบบพหุภาคี ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการส่งเสริมอุดหนุนงบประมาณ และกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือการพัฒนาชุมชน

M ย่อมาจาก Moderation การรู้ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง พอดีพอประมาณ อันเป็นเนื้อหาของการการขับเคลื่อนและนำมาประยุกต์ใช้ในกลุ่มผู้ร่วมทำงานด้วยกัน การดำเนินชีวิตของกลุ่มทำงานแบบทางสายกลางและให้เกิดประโยชน์สุขกันทุกฝ่าย

A ย่อมาจาก Activities การกำหนดกิจกรรม บทบาทพระสงฆ์ไทยควรขับเคลื่อนให้เป็นที่ไปภายใต้หลักการของพระพุทธศาสนาที่ตั้งอยู่บนการไม่ทำชั่ว ส่งเสริมการทำดี และพัฒนาจิตปัญญาให้หลุดพ้นจากปัญหาของชุมชนและตนเอง

O ย่อมาจาก Outcomes ผลลัพธ์ ผลจากการดำเนินงานจากคุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเชิงพระพุทธศาสนาไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลและชุมชนทั้งกาย จิต อารมณ์ สังคมและปัญญา จนทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนายั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายได้ว่า

1. มโนทัศน์เกี่ยวกับการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชนโดยการใช้คุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเป็นฐาน เป็นความจริงที่พระสงฆ์ต้องอยู่เคียงคู่กับชาวบ้าน ต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สถานะของวัดและบทบาทของพระสงฆ์เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เป็นแกนนำในการเข้าไปมีบทบาทพัฒนาชนบท ปัญหาหนึ่งที่สำคัญของสังคมไทยปัจจุบัน คือ ปัญหาความทุกข์ยากของประชาชนในชนบทอันเนื่องมาจากความล้มเหลวในการพัฒนาชนบท ถึงแม้จะประสบความสำเร็จก็เป็นเพียงด้านวัตถุ แต่ขาดมิติทางด้านจิตใจ ซึ่งเมื่อพระสงฆ์นำพาชาวบ้านพัฒนาจิตใจหรือวัตถุในกิจกรรมใด กิจกรรมนั้นมักจะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากชาวบ้านอย่างมีจิตศรัทธา สามารถประสบความสำเร็จในการดำเนินได้โดยง่ายและเสียค่าใช้จ่ายน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปริยัติกวีจิราณ (ไพสิทธ์ ศรีรอด) (2561) เรื่อง การประยุกต์ใช้พุทธญาณวิทยาของหลักกาลามสูตรในสังคมไทยหลังนวยุค ที่สะท้อนให้เห็นว่า การที่มนุษย์หลงใหลในวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยมจนตกเป็นทาสของวัตถุ เป็นปัญหาที่เกิดจากความเชื่อว่า ความสุขของมนุษย์ขึ้นอยู่กับวัตถุหรือถือเอาการมีวัตถุหรือการครอบครองวัตถุเป็นฐานในการมีความสุข แล้วพากันปฏิเสธสิ่งอื่น ๆ เช่น ปฏิเสธศาสนา ทำให้ชีวิตขาดสมดุล ขาดความพอดี มนุษย์จึงแสวงหาแต่วัตถุมาปรนเปรอตนเองทำทุกอย่างเพื่อให้ได้เงินมา

2. ประชญาหลังนวยุคและหลักพุทธธรรมว่าด้วยภูมิพลังทางวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนเป็นเครื่องมือที่จะช่วยในการแก้ปัญหาบทบาทของพระสงฆ์ด้วยความเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา บนพื้นฐานของการมีหลักคิด หลักทฤษฎี และหลักปฏิบัติ ด้วยเหตุที่ภูมิพลังทางวัฒนธรรมการบริโภคใน

สังคมดิจิทัลนี้ได้สร้างกระบวนการทำให้กลายเป็นสินค้าที่มีนัยครอบคลุมเกินกว่ารูปแบบของสินค้า และการบริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูประสุตโพธิคุณ (จิภาณ สุวรรณรงค์) (2561) เรื่อง ความเป็นเกินจริงในพิธีกรรมการอุปสมบทในพระพุทธศาสนา มองผ่านปรัชญาหลังนวยุค ที่ได้ชี้ให้เห็น ถึงสังคมปัจจุบันมีความเป็นเกินจริงอยู่มาก สร้างอัตราหรือเสริมอัตรา ปัญหาการให้ความสำคัญวัดดู มากกว่าจิตใจ สร้างปัญหาให้เกิดในสังคม สังคมไม่คิดหาทางแก้ไข หากปล่อยไว้อย่างนี้ สุดท้ายกลายเป็นความเป็นเกินจริงมากกว่าเนื้อหา ใส่ใจสิ่งที่มีใช้สารระว่าเป็นสาระ สิ่งที่เป็นปัญหาเหล่านี้ต้องนำหลัก พุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะหลักพลธรรม 4 อันเป็นหลักธรรมที่มีทั้งการบริหารจัดการ และการนำไปสู่การประพัตติของปัจเจกบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูใบฎีกาเชมปัตต์ สุทธิธมโม (พิชญกิตติกุล) ธิติวุฒิ หมั่นมี และวิชชุกร นาครน (2565) เรื่อง การบริหารการพัฒนาตามแนวทาง ของหลักพล 4 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ยืนยันให้เห็น ว่า แนวทางการบริหารการพัฒนาตามแนวทางของหลักพล 4 ในการบริหารการพัฒนา ต้อง นำมาสู่ภาคปฏิบัติโดยยึดประชาชนเป็นหลัก มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของนโยบาย อย่างแท้จริง อีกทั้งเพิ่มความแข็งแกร่งด้วยหลักขรวาธรรม 4 สอดคล้องกับงานวิจัยของเกษสุดา นามปัญญาและพรพิมล โพธิ์ชัยหล้า (2566) เรื่อง บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลัก ขรวาธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด ยืนยันชัดเจนว่า ควรมีการตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบเกี่ยวกับปัญหา หรือจุดบกพร่อง เพื่อที่ใน ครั้งต่อไปจะได้ปรับปรุง พัฒนามากขึ้น

3. พุทธบูรณาการคุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมเพื่อการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ไทยในการ พัฒนาชุมชน เป็นสิ่งที่บทบาทพระสงฆ์ไทยควรเข้าใจเป็นเบื้องต้นในการบริหารจัดการถึงปัญหาของ พระสงฆ์ในการเผยแผ่ สิ่งที่บทบาทพระสงฆ์ไทยควรเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของความเป็นจริงใหม่ ของสังคมปัจจุบันภายหลังจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และการเติบโตขยายของเขตของเทคโนโลยี จนนำไปสู่การปะทะกันของโลกาภิวัตน์ซึ่งถูกทำให้เอ่อล้นด้วยพลังตัวตน ทุกวันนี้เราไม่ได้บริโภค อรรถประโยชน์ของสินค้าแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่เราบริโภคสินค้าเชิงสัญญะไปพร้อมกัน เมื่อได้ นำทั้งหลักปรัชญาหลังนวยุคและหลักพุทธธรรมย่อมนำไปสู่คุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรม สอดคล้อง กับงานวิจัยของ พระปลัดสาโรจน์ ธมฺมาสาร (ปัญญารัมย์) (2564) เรื่อง รูปแบบอัตลักษณ์วัฒนธรรม มองผ่านปรัชญาหลังนวยุคของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชี้ให้เห็นผลลัพธ์ด้านศีลธรรม เกิดความรู้ ความสำเร็จใจถูกต้องต่อหลักการดำเนินชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพระพุทธศาสนา ด้านเนติธรรม มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการผลิตและการแสวงหาที่ถูกต้องตามหลักสัมมาอาชีวะ ด้านสธรรม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันและการอยู่ร่วมกันในสังคมบนฐานหลักสังคหวัตถุธรรม 4 และด้าน วัตถุธรรม มีความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ถูกต้องบนเงื่อนไขความรู้

ข้อเสนอแนะ:

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

งานวิจัยนี้จะมีคุณค่าต่อเมื่อได้ถูกนำไปบูรณาการประยุกต์ใช้อย่างเป็นองค์รวม จะเกิดขึ้นเพียงลำพังหน่วยย่อยใดหน่วยหนึ่ง ย่อมเป็นไปไม่ได้ ต่างต้องได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนทุก ๆ ฝ่าย ทั้งบุคคล ภาคประชาสังคม ภาครัฐ ภาคเอกชน หน่วยงานอิสระอื่น ๆ ต้องร่วมแรงร่วมใจในการช่วยกันส่งเสริมให้การปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ลุล่วงไปได้ด้วยดีเพื่อให้สืบทอดต่อไปยังรุ่นต่อ ๆ ไป โดยเฉพาะคณะสงฆ์ที่จะต้องคอยตรวจสอบ สอดส่องถึงความเหมาะสม ควรนำไปใช้ประโยชน์ทั้งในเชิงนโยบายคณะสงฆ์ และในเชิงสาธารณะของการอบรมเตรียมความพร้อมของพระสงฆ์ไทยในการปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์นี้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนากระบวนการจิตอาสาของพระสงฆ์รุ่นใหม่โดยการใช้สื่อดิจิทัลเชิงคุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรมในการเผยแผ่หลักพุทธธรรม
- 2) ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับผลลัพธ์ของการปฏิบัติศาสนกิจด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมวัฒนธรรมแก่ชุมชน
- 3) ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาความพร้อมของพระสงฆ์ไทยด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ การพัฒนาชุมชนทั้งด้านความรู้ความสามารถและขอบเขตของการช่วยเหลือ
- 4) ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับพุทธบูรณาการบทบาทพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน
- 5) ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการปรัชญาหลังนวยุคโดยการใช้ปรัชญาปฏิรูปนิยมเป็นฐานในการส่งเสริมการปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทย

รายการอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. (2546). *เริ่มรู้จักปรัชญา เล่ม 1 ในชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- เกษสุดา นามปัญญา และพรพิมล โพธิ์ชัยหล้า. (2566, กรกฎาคม-ธันวาคม). “บทบาทการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดร้อยเอ็ด.” *วารสารรัฐศาสตร์สาส์น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย*. 2(2): 1-11.
- พระครูใบฎีกาเกษมปัตต์ สุทธิธมโม (พิชญกิตติกุล) ธิติวุฒิ หมั่นมี และวิชชุกร นาคชน. (2565). *การบริหารการพัฒนาตามแนวทางของหลักพละ 4 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปริยัติกิจวิธาน (ไพสิทธ์ ศรีรอด). (2561). *การประยุกต์ใช้พุทธญาณวิทยาของหลักกาลามสูตรในสังคมไทยหลังนวยุค*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- พระครูปสุตโปธิคุณ (จิภาณ สุวรรณรงค์). (2561). *ความเป็นเกินจริงในพิธีกรรมการอุปสมบทในพระพุทธศาสนาผ่านปรัชญาหลังนวยุค*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- พระปลัดสาโรจน์ ธรรมสาโร (ปัญญารัมย์). (2564). *รูปแบบอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านปรัชญาหลังนวยุคของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา วิทยาลัยปรัชญาและการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. พิมพ์ครั้งที่ 38. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม.
- สวัสดี อโณทัย กันยาวิร์ สัทธาพงษ์ สมบูรณ์ บุญโท เตโซ แสงจันทร์ พระครูประโชติกิจโกศล (ประโชติ หงษ์มณี). (2566, มกราคม-มิถุนายน). “ความเป็นเกินจริงของวัฒนธรรมการบริโภคอาหารในสังคมหลังนวยุค.” *วารสารเซนต์จอห์น (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 26(38): 1-14.
- สิทธ์ บุตรอินทร์. (2559). *ปรัชญานิพนธ์ Philosophical Composition*. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์.
- Baudrillard, Jean. (1996). *The Systems of Object*. London: Verso.
- _____. (1998). *The Consumer Society*. London: Sage.